

Urmas Reinsalu
Justiitsministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn
info@just.ee

Teie: 19.12.2018 nr 8-1/7746
Meie: 4.02.2019 nr 6

Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus (maksejõuetusõiguse revisjon)

Austatud Urmas Reinsalu!

Täname võimaluse eest avaldada arvamust Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi **VTK**) osas.

Eesti Pangaliit (edaspidi Pangaliit) esitab alljärgnevalt oma konkreetset märkused ja ettepanekud VTK osas:

1. Maksejõuetusinstituutsiooni loomine

Pangaliit toetab maksejõuetusinstituutsiooni loomist ja leiab, et see on kindlasti vajalik, kuid täiendavat analüüsi ja arutelu vajab instituutsiooni pädevuse ulatus. Kuna raugemiste suur arv ja võlausaldajate nõuete rahuldamise madal määr on peamised probleemkohad, võiksid eelkõige need kaks näitajat olla olukorra muutuse hindamisel lähtekohaks. Kaaluda tuleks, kas maksejõuetusmenetluste kohta andmete kogumine ja analüüs (s.h võlausaldajate nõuete rahuldamise määr) võiks samuti olla maksejõuetusinstituutsiooni ülesannete hulgas.

Pangaliit nõustub VTK koostajatega, et kavandatav maksejõuetusinstituutsioon peab kindlasti olema sõltumatu, mistõttu väljapakutud lahendus (justiitsministeeriumi haldusalas) tagab Pangaliidu hinnangul instituutsiooni sõltumatuse (kindlasti ei oleks sobilik lahendus instituutsiooni paiknemine Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja juures).

Leiame, et kavandatava PankrS muudatustes tuleks kindlasti selgemalt välja tuua (ning vajadusel eristada) Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja, kohtute ja maksejõuetusinstituutsiooni pädevused/valdkonnad muidu võib eesmärgi saavutamine muutuda raskeks.

2. Maksejõuetuse mõiste täpsustamine

Pangaliit toetab maksejõuetuse mõiste täpsustamise kavatsust, mis aitaks paremini tuvastada õiget maksejõuetuse saabumise hetke ning pankrotiavalduse esitamise õigeaegsust. On

oluline, et mõiste sisu oleks kõikide turuosaliste jaoks üheselt ja lihtsalt mõistetav. Samas nähtub VTK-st, et rahavoolise maksejõuetuse kindlakstegemisel kaalutakse seadusesse teatud kriteeriumite lisamist, millal võlgniku rahavoolist maksejõuetust eeldatakse ja mida võlgnik selle eelduse ümberlökkamiseks teha saab (tulevikuprognoozi esitamine). Pangaliidu arvates võib selline osaliselt hinnangutel põhinev säte muuta maksejõuetuse mõiste hoopiski segasemaks ja kaasa tuua rohkelt vaidlusi.

3. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse laiendamine

Mida varem maksejõuetu ühing esitab pankrotiavalduse, seda paremini (suuremas ulatuses) on üldjuhul võimalik rahuldada võlausaldajate nõudeid. Et maksejõuetu ühingu pankrotiavaldus ei jääks juhatuse liikme puudumise tõttu esitamata, toetab Pangaliit VTK-ga kavandatavat PankrS muudatust.

4. Võlausaldaja motiveerimine menetluskulude kandmises.

Täiendavalt vajab selgitamist, millises menetlusetapis pankrotimenetluse väljakuulutamist otsustav kohus menetleb küsimust, kas pankrotiavaldust esitamata kohustatud isik peaks tasuma menetluskulud deposiiti, milline ajavahemik jääb isikule vastupidise tõendamiseks ja millise lahendiga pannakse isikule kohustus tasuda menetluskulud deposiiti. Samuti, kes on õigustatud nõudma pankrotiavalduse esitamiseks kohustatud isikult raha deposiiti tasumist juhul kui isik summat ei tasu. Kas vastav kohtulahend on eraldi täitedokument ja kellel on õigus seda täita? Kas olukorras, kus tegemist on võlgniku pankrotiavaldusega, kuid pankrotivaras puuduvad menetluskulude katmiseks vajalikud vahendid, eeldatakse siiski automaatselt, et pankrotiavaldus on esitatud õigeaegselt ja sellisel juhul kohus ei uuri kohustatud isiku tegevust.

Lisaks eelnevale soovime lisada, et praeguse PankrS regulatsiooni kohaselt puudub kulude mõistlikkuse osas tegelik kontroll ja kuna deposiidi maksjal puudub ka deposiidi arvelt tehtavate kulutuste vaidlustamise õigus siis VTK-ga kavandatavate muudatused ei pruugi võlausaldajates tekitada lisamotivatsiooni deposiitide tasumiseks. Praktikast võib veel tuua näite, et kui PankrS § 11 annab õiguse küsida deposiiti ajutise halduri tasu ja kulutuste katteks, siis tegelikult kasutakse seda raha ka hilisema pankrotimenetluse kulude katteks. Leiame, et loogiline oleks ajutise menetluse tarbeks makstud deposiiti kasutada üksnes ajutises menetluses tekkinud kulutuste jaoks ja kui sellest jääb raha üle siis makstakse see võlausaldaja tagasi. Hilisema pankrotimenetluse katteks peaks menetluskulusid küsima ainult pankrotihalduri esitatud tegevuskava/prognoozi alusel, sest siis on võimalik seda ka monitoorida ja otsustada kas see on väärtust loov või mitte.

5. Pandieseme realiseerimine väljaspool pankrotimenetlust, kui see on ainuke ese pankrotivaras.

Pangaliit üldiselt toetab ettepanekut, millega võimaldatakse pandipidajal enda nõue kiiremini rahuldada, kuid leiab samas, et õigus realiseerida pandiese väljapool pankrotimenetlust võiks olla pandipidaja üldine õigus, mis ei peaks olema piiratud asjaoluga, kas pandiese on võlgniku ainuke vara. Praktikas võib „pandiese, kui ainuke ese pankrotivaras“ piirang tekitada ebamõistlikke olukordi, kus ka mitu pandieset on omavahel seotud ja moodustavad ühise terviku, siis ei tohiks olla põhjust, miks ei võiks kohalduda pandieseme(te) realiseerimine väljaspool pankrotimenetlust (koos müümine (tervikvara) annab reeglina parema tulemuse). Nimetatud piirangu tõttu ei oleks võimalik lahendada ka praktikas palju probleeme põhjustavaid juhtumeid, kus pandieseme realiseerimiseks läbi viidavad täitemenetlused lõpetatakse pankroti väljakuulutamise tõttu, mis ei ole kuidagi kooskõlas VTK eesmärgiga leida viise pandipidaja nõude väiksema aja- ja raharessursiga rahuldamiseks. Pangaliit leiab, et viimatinimetatud juhtumid (pankroti tõttu täitemenetluses pandiesemete realiseerimise lõpetamine) ei ole kooskõlas VTK üldiste eesmärkidega ja muudab pandiesemete realiseerimise segasemaks, aeglasemaks ja ebeeeftiivsemaks. Seega leiame, et pankroti väljakuulutamine ei tohiks lõpetada pandiesemete realiseerimiseks läbi viidavaid täitemenetlusi (nii pankroti- kui täitemenetluse puhul toimub vara müük üldjuhul enampakkumisel TMS-is sätestatud reeglite kohaselt).

Samuti ei lahendaks piirang küsimust pandieseme realiseerimisest juhul, kui ühis- või kaasomandi puhul kuulutatakse välja ühe omaniku pankrot (millised probleemsed kaasused on käsitlemist leidnud ka riigikohtu praktikas).

Lisaks tekitaks praktikas segadust, kuidas määratleda mõiste „ainuke vara“. Üldjuhul on nii füüsilisest isikutest võlgnikel kui juriidilisest isikust võlgnikel lisaks kinnistule ka muud vallasvara, mistõttu tegelik mõju pandipidaja õigustele oleks võrdlemisi väike. Seetõttu peaks muudatus seisnema pandipidaja üldises õiguses otsustada enne esimest võlausaldajate üldkoosolekut, kas ta soovib pandieseme realiseerimist pankroti- või täitemenetluse raames, arvestades ka VTK-s viidatud piiranguid, mille kohaselt võib haldur teatud tingimustel taotleda pandieseme realiseerimise peatamist.

Selgitamist vajab, kas põhimõtte kohaldub üksnes teatud liiki pandiõiguste puhul või kõikide pandi liikide puhul (väärtpaberite pant, hüpoteek, registerpandid). Juriidiliste isikute puhul tekib küsimus ka kommertsipandi täidetavuse osas, ehk kas VTK-ga kavandatavate muudatuste valguses peaks taastama kommertsipandi täitedokumendi staatuse või kohaldada eriregulatsiooni pantija pankrotimenetluse puhul kommertsipandi realiseerimisel pankrotimenetluse väliselt.

Täienduseks eelnevale leiab Pangaliit, et täita VTK eesmärki (leida viise pandipidaja nõude väiksema aja- ja raharessursiga rahuldamiseks) oleks oluline PankrS-sse sisse viia põhimõtte, et juhul kui pandiese(med) realiseeritakse pankrotimenetluses, siis toimuks peale iga pandieseme realiseerimist kohe ka pandieseme(te) müügist saadud raha pandipidajale välja

maksmine. Samuti on pandieseme müügist saadud raha jaotamise eeldused põhjendamatult erinevad pankrotimenetluses ja täitemenetluses. Kui võrrelda TMS-i järgi jaotuskava ja PankrS järgi jaotusettepaneku vaidlustamise võimalusi (vaidlustama õigustatud isikute ring, tähtjad, jne), siis pankrotimenetluse reeglid annavad asjassepuutumatel isikutel raha pandipidajale jõudmist märkimisväärselt venitada.

6. Allutatud laenude regulatsioon.

Pangaliit toetab VTK-ga kavandatavat allutatud laenude regulatsiooni. Oluline, et lisaks võlgnikuga seotud isikute (nii osanikud, aktsionärid kui ka nende lähedaste) antud laenude allutamine teiste võlausaldajate laenudele on VTK-s pööratud tähelepanu ka nimetatud isikute hääleõiguse piiramisele, mis pankrotimenetluse juhtimise seisukohast on väga oluline. Lisaks soovib Pangaliit VKT koostajatel kaaluda, kas lisaks võlgnikuga seotud isikute laenu allutamisele võimaldada ka teistel võlausaldajatel omavahel kokku leppida laenude allutamises (lepinguline allutamine). Sellisel juhul esitaks võlausaldaja juba nõudeavaldusega pankrotihaldurile nõuete allutamise kokkuleppe ja pankrotihaldur peaks arvestama sellega jaotusettepaneku tegemisel ja jaotiste väljamaksete teostamisel.

7. Halduri tasu süsteem.

Pangaliit põhimõtteliselt toetab halduri tasu süsteemi muutmist. Leiame, et tüüpiliste pankrotimenetluste puhul on tunnitasu ja kindlad toimingutasud tüüpiliste osas kindlasti läbipaistvam ja menetlusosalistele jälgitavam ning arusaadavam kui praegune halduri tasu regulatsioon kuid kuna paljud pankrotimenetlused ei ole tüüpilised - teeme ettepaneku kaaluda ka varianti, kus esimesel üldkoosolekul võlausaldajad otsustavad vastavalt halduri ettekandele ja tegevuskavale milline tasustamise viis valida (valikud võiks olla: protsent pankrotivara väärtusest, ajapõhine arvestus, kokkuleppeline summa). Leiame, et pikemalt kulgevate pankrotimenetluste korral oleks otstarbekas pankrotihalduril ajapõhise halduritasu arvestuse puhul teha võlausaldajate üldkoosolekule (või pankrotitoimkonnale) ja kohtule perioodilisi (näiteks 1-2 korda aastas) aruandeid tegevuskava täitmise, võimaliku muutmise vajaduse ja tulevikuprognoside kohta. See lisaks halduri tasu süsteemile rohkem paindlikkust, kuid oleks samas ka võlausaldajate jaoks paremini jälgitav ja kontrollitav.

8. Võlausaldajate häälte määramine.

Pangaliit toetab VTK-ga kavandatavaid muudatusi seoses võlausaldajatele häälte määramise võimalike vaidluste kiirema lahendamiseks. Täpsustada võiks põhimõtet, et hindama peaks nõude põhjustatust ja välistama häälte andmisel nõuded, mida nende õiguslikust põhjustatusest lähtudes ilmselgelt rahuldada ei saaks (nt sularahas antud laenud suurtes summates).

9. Kohtute spetsialiseerumine maksejõuetusajadele ja kohtujuristi pädevus

Pangaliit toetab kohtute spetsialiseerumist pankroti- ja jt. maksejõuetusmenetlustele, sest nii tekib vastavate kohtute tugevam spetsialiseerumine, mis toob kaasa ka pankrotiasjade kiirema menetlemise. Pangaliit toetab kahe erikohtualluvusega kohtu loomist Harju Maakohtus ja Tartu Maakohtus.

10. Nõudeavalduse sisu ja esitamine.

Pangaliidu liikmetel on võimekus jälgida pankrotiasjades nõuete esitamise tähtaegu, kuid usume, et VTK-ga pakutav lahendus, millega lühendatakse nõude esitamise tähtaega ja seotakse pärast tähtaja möödumist nõude esitamine riigilõivu tasumisega võib olla väiksemate võlausaldajate seisukohalt koormav. Väiksemad võlausaldajad ei pruugi ühe kuu jooksul saada teada, et võlgniku suhtes on välja kuulutatud pankrot. Väiksemate ja tagamata võlausaldajate nõuded jäävad suure tõenäosusega suures osas rahuldamata, kuid kui siduda nõude esitamine veel riigilõivu tasumisega (olukorras, kus lootus raha saada on nii väike) ei hakka mitmed väiksemad võlausaldajad üldse oma nõudeid enam esitama, mis on vastupidine VTK eesmärgiga, suurendada võlausaldajate nõuete rahuldamise määra.

11. Kaitsmiseta tunnustatud nõuete nimekirja täiendamine.

Praktikas kerkinud vaidluste pinnalt soovib Pangaliit märkida, et problemaatiliseks võib osutuda TMS § 2 lg 1 p 18 nimetatud dokumendi lisamine kaitsmiseta tunnustatud nõuete nimekirja. Eelkõige peame silmas olukordi, kus enne pankrotimenetlust tekitatakse nõ „libavõlatunnistusi“, millega „libavõlausaldajad“ omandavad kontrolli pankrotimenetluse üle (enamus üldkoosolekul) ja osalevad pankrotivara jaotamisel. Pankade praktikas on kahjuks sarnaseid juhtumeid ette tulnud.

12. Nõuete kaitsmise kirjalikult pidamise võimalus

Nõustume VTK ettepanekuga pidada nõuete kaitsmise koosolekuid kirjalikus vormis. Leiame, et füüsilisel kujul nõuete kaitsmise koosolekute pidamine on pankrotimenetlustes ebavajalik ja põhjendamatult kulukas. Ühtlasi hoiab sellega kokku ka menetlusosaliste ajalist ja rahalist ressursi.

13. Asjaõigusliku tagatisõigusega pandipidaja õigused.

Pangaliit toetab täitemenetluse analoogia kohaldamist, kuid kavandatavasse PankrS tuleks pankrotihalduri kohustusena selgelt sätestada, et pankrotihaldur kohustub pöörduma hüpoteegipidaja(te) poole ja küsima kas soovib tulemist hüvitist. Samuti tuleks läbi mõelda ja täpsustada olukord, kus kinnisasi ühisvarana või kaasomandina ei takistaks planeeritavat muudatust ja ei rikuks asjaõigusliku tagatisõigusega pandipidaja õigusi. Üldreegel peaks olema, et sarnases olukorras täidetakse kogu hüpoteegiga tagatud nõue(ded) ja pandipidaja ei osale pankrotimenetluses ega ühisvara jagamises.

14. Pärandvara pankrot.

Pangaliit toetab VTK koostajate eesmärki luua selge, läbipaistev ja tõhus pärandvara pankrotimenetluse regulatsioon. Kuivõrd VTK-s puudub detailsem pärandvara pankrotimenetluse regulatsioon, siis soovime kindlasti oma arvamust avaldada ka seaduseelnõu menetlemise juures. Ühtlasi esitame pankade praktikale tuginedes põhilised probleemkohad seoses pärandvara pankrotimenetlustega:

- a) praktikas on kohtutel erinev lähenemine küsimuses, kas juhul kui läbi on viidud pärandvara inventuur peaks siiski määrama ajutise halduri. Juhul kui pärandvara inventuur on läbi viidud puudub tegelikult vajadus ajutise halduri määramiseks, vastavas osas võiks seadust täpsustada.
- b) „Lihtsas“ pärandvara pankrotimenetluses, kus pärandvaraks on ainult pensioniosakud, võiks fikseerida halduri tasu, nõ toimingutasuna. Hetkel on kohtutel väga erinev praktika, leiame, et pankrotihalduri tasu ei peaks kindlasti sõltuma osakute väärtusest.

Lisaks VTK-s kajastamist leidnud maksejõuetusõiguse teemadele, sooviks Pangaliit tähelepanu juhtida veel ühele asjassepuutuvale probleemile, mis vääriks kavandatava PankrS muutmise eelnõuga lahendamist.

Nimelt sätestab PankrS:

§ 41. Väärtpaberite blokeerimine väärtpaberite registris

[RT I, 26.06.2017, 1 - jõust. 06.07.2017]

(1) Väärtpaberite registris registreeritud väärtpaberid või väärtpaberikonto blokeeritakse pankrotimääruse alusel. Avalduse väärtpaberite registris registreeritud väärtpaberite või väärtpaberikonto blokeerimiseks esitab pankrotimääruse alusel haldur. Pankroti väljakuulutamisel Euroopa Liidu Nõukogu määruse nr 1346/2000 artikli 3 lõike 1 alusel võib avalduse esitada ka pankroti välja kuulutanud riigi muu pädev asutus.

[RT I, 26.06.2017, 1 - jõust. 06.07.2017]

(2) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud väärtpaber müüakse pankrotimenetluses, peab haldur esitama avalduse blokeeringu lõpetamiseks.

Leiame, et PankrS § 41 lg 1 1. lausega on pandud pankrotihaldurile selline imperatiivne kohustus, millest ei saa kõrvale kalduda. Registris registreeritud väärtpaberite käive on jälgitav nii enne kui pärast pankroti väljakuulutamist ning see ei kao kuskile seoses nende väärtpaberite omaniku pankroti väljakuulutamiselega. Samas kaasnevad blokeerimisega alati kulud, mille tegemine antud juhul ei ole Pangaliidu hinnangul otstarbekas. Samuti ei selgu pankrotiseaduse seletuskirjast, miks vastav kohustus üldse pankrotihalduritele pandi. Ettepanek on muuta seadust selliselt, et jätta pankrotihaldurile otsustusõigus, kas, millal ja millised pankrotistunud isiku väärtpabereid blokeerida. Selles tulenevalt palume muuta vastavalt § 41 lg 1 ja lg 2 sõnastust.

Loodame, et Teil on võimalik meiepoolsete märkuste ja ettepanekutega Eelnõu edaspidise menetluse käigus arvestada.

Lugupidamisega

/digiallkirjastatud/

Katrin Talihärm
Tegevdirektor